

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

İslam Hukukunda Cehalet Kavramına Dair İlim Ehlinin Sözleri

Murat Gezenler

"Halimizi ancak Allah'a arz ediyoruz. Allah bizlere hayırlısını versin. O her şeye kadirdir. Gidenden daha çoğunu verir, eksilttiğini artırır. O'nun ihsanları bizleri sarar. Sonsuz nimetleri bizleri boğar. Şükürünü edadan aciziz. Her şey O'nun lütfu ve keremi iledir. Biz kendi kendimize hüküm veremeyiz. O'ndan geldik ve O'na döneceğiz. Her emanet sahibine verilir. Önce de, sonra da, bidayette ve nihayette hamd ancak O'na mahsustur."¹

Hiç şüphesiz ki bugün insanlık koyu bir karanlık içerisinde saplanmış bulunmaktadır. İlimin yok olmaya yüz tutması bununla beraber rabbani alimlerin sayılarının yok denecek kadar az olması dinin aslının insanlar tarafından kabulünde çok ciddi bir problem olarak görünmektedir. Bununla birlikte alim kisvesi altında Allah'ın indirdiği esasları tahrif eden, gereği gibi açıklamayan bununla beraber geçmiş dönemde yaşamış alimlerin sözlerini birbirinden kopartarak, değişikliğe uğratarak bel'amvari nakleden, din adamı kisvesindeki sapkın bir topluluğun olması da insanların sahih İslam ile yüz yüze gelmeleri noktasında yine ciddi bir problem oluşturmaktadır.

Tahrif edilen, değiştirilerek farklı bir konumda sunulan meselelerden bir tanesi de "**İslam Hukukunda Cehalet Kavramı**" olmuştur. Bu mesele özellikle zalim sultanların hakimiyetini sürdürdüğü Suud selefililiğini esas alan bir takım saray mollaları tarafından tamamen karmakarışık bir hale getirilmiştir. Biz bu yazımızda "**İslam Hukukunda Cehalet Kavramını**" işlemekten ziyade bu konu etrafında İslam alimlerinin sözlerini nakledeceğiz. Ancak bu noktada daha detaylı bilgi almak isteyenler Şehadet isimli dergimizin 6. sayısına müracaat edebilirler.

Ancak öncelikle bu konu etrafında kendilerini selefi olarak isimlerindiren teleflerin görüşlerini kısaca hatırlamakta fayda vardır. Onlar Cehalet meselesi ile ilgili olarak şöyle derler:

"Cehalet umumen mazerettir. İslam alimleri kitaplarında cehaletin bir mazeret teşkil ettiğini hassaten belirtmişlerdir. Bu noktalarda deliller sayılamayacak kadar çoktur. İçinde yaşadığımız toplum genel itibarıyla cahil kalmış, Kur'an ve sünnetten bir haber yaşamaktadırlar. Bu sebeple içinde yaşadığımız toplumun üzerinde bulunan bu cehaletten dolayı tekfir edilmesi kesinlikle selef alimlerinin bir görüşü değildir. Bu tip bir tavır ancak hariciliktir. Zaten yukarıda da belirttiğimiz gibi selef uleması böyle toplumların cahilliğinin mazeret olduğunu kitaplarında zikretmişlerdir."

Yukarıda yazmış olduğumuz bu görüş yaşadığımız coğrafya da telef ehli tarafından devamlı zikredilmektedir. Gerek bu kimselerle birebir yapmış olduğumuz konuşmalarda gerekse bu kimseler tarafından çıkarılan "Cehalet Özürdür" başlıklı kitap ve risalelerde bu görüşü görmek mümkündür.

Acaba gerçekten İslam alimleri cehaleti mutlak bir mazeret olarak görmüşler midir? Cehaletin mazeret olduğunu söyleyen alimler bu noktada belirli şartlar öne sürmüşler midir? İşte biz bu yazımızda elimizde ki imkan nispetinde bu meseleyi aydınlatmaya çalışacağız, selef ulemasının konu etrafındaki görüşlerini zikredeceğiz.

1- İbn- Teymiyye:

Cehaletin umumen mazeret olduğunu iddia edenlerin yapışıp tutunduğu alimlerden ilki hiç şüphesiz Şeyh'ul İslam İbn-i Teymiyye'dir. Cehalet heveslisi bu kimseler İbn-i Teymiyye'nin konu hakkında sözlerini birbirinden kopuk olarak naklederler ve sanki hiçbir şartsız ve ön koşulsuz İbn-i Teymiyye'nin Cehaleti Mazeret olarak gördüğünü iddia ederler. Evet İbn-i Teymiyye cehaleti bir mazeret olarak görmektedir. Cehalet taraftarları İbn-i Teymiyye'nin cehaleti mazeret olarak gördüğüne dair birçok nakiller getirirler ancak

¹ İbn'i Hazm, Tavk'ul Hamame, sy:154

O'nun Temekkün kuralı ile ilgili sözlerinin hiç birisinden bahsetmemektedirler. Temekkün kişinin bilgiyi elde etme imkanına sahip olma halidir. "Oysa Onun risalet hüccetinin ikamesi ile ilgili söylediklerinin tümü bu kural ile kayıtlıdır. Alimlerin sözlerinin hepsi bir araya getirilerek incelenmelidir ki mutlak olanı, şarta bağlı (mukayyed) olanından; kapalı (mücmel) olanı, ayrıntılarıyla açıklanmış (müfesser) olanından ayırt edilebilsin. Onların sözlerinin durumu da şer'î nasların durumu gibidir (bir araya getirilerek karşılaştırılmalıdır). Bu, alimlerce ittifak edilmiş bir husustur."²

Bakınız bu noktada İbn-i Teymiyye şunları söylemektedir:

"Kim, kendisine risalet ulaşmamış olması gibi; **ilim elde etme imkanını bulamamak** yahut onunla amel etme gücüne sahip olamamak nedeniyle vacip olan imandan bazılarını terk ederse, işlemekten aciz olduğu bu şeylerden sorumlu değildir. Bunlar; her ne kadar dinden ve vacip olan imandan iseler de bu kimse hakkında, dinden ve vacip olan imandan sayılmamaktadırlar."⁽³⁾

"Özürlülük ancak **giderilmesi mümkün olmayan durumlarda** muteberdir. İnsan ne zaman doğru bilgiye ulaşma imkanı bulursa o zaman özürlü değildir."⁴

"Teklif için; aslı akıl olan **ilim elde etme imkanına** ve fiilli işleme gücüne sahip olma şartları koşulmuşsa..."⁽⁵⁾

"...Bu, ancak **giderilmesi mümkün olmadığı zaman** özür sayılabilir. Aksi taktirde insan hakkı bilme imkanına sahip olur da bu hususta gereken yapmazsa mazur sayılmaz."⁽⁶⁾

"Burada söylenilebilecek en doğru şey, **ilim elde etmek mümkün olmadıkça** hükmün de sabit olmayacağıdır. Böylece de kişi vacip olmadığını bilmediği şeyi kaza etmez"⁽⁷⁾

"Bilakis şart olan, mükelleflerin **bu bilgiye ulaşmalarının mümkün olmasıdır**. Eğer **ihmkar davranarak**, hüccet ikame edenin üzerine düşeni yerine getirmesine rağmen bu ilme ulaşmak için çaba harcamazlarsa, ihmal kendilerine aittir hüccet ikame edene değil."⁽⁸⁾

"Rasulün söylediğini yalanlama söz konusu olsa bile, bunu yapan kişi **İslam'a yeni girmiş** ya da **uzakta, kırsal bölgede yetişmiş** bir kimse olursa; bu gibi kimseler kendilerine hüccet ikame edilmeden inkarları sebebiyle hemen tekfir edilmezler."⁽⁹⁾

"..Haram işleyen kimse için tehdidin gerçekleşmesi, onun işlediğinin haramlığını bilmesi yahut **haram olduğunu öğrenme imkanına sahip olması** şartına bağlıdır. Ancak **kırsal bölgede yetişen** veya **İslam'a yeni girmiş olan** kimse bilmeksizin haram olan bir şey işlerse, bunun helallikine dair şer'î bir delile dayanmıyor olsa da günahkar olmaz ve ona had cezası uygulanmaz."⁽¹⁰⁾

İşte İbn-i Teymiyye'nin mesele üzerinde ki sözleri... O ancak cehaletin giderilmesi mümkün olmadığı bir durumda, kırsal bölgede yetişen, yeni Müslüman olan, bilgiye ulaşma imkanı olmayan, ilimden çok uzak bölgelerde yaşayan kimselerin cehaletini mazeret olarak görmekte, bununla beraber ilme ulaşma, cehaleti giderme noktasında ihmkar davranan kimselerinde cehaletini asla mazeret olarak görmemektedir.

2- İbn-i Kayyim El'Cevziyye:

Cehalet heveslilerinin kendileri için delil olarak kabul ettikleri alimlerden bir tanesi de İbnu'l-Kayyim El'Cevziyye'dir. Ancak O'da bu mesele üzerinde hocasından farklı şeyler söylememiştir:

"Kulun, itaat de etse, asi de olsa Allah'ın ona risalet hüccetini ikame ettiğini itiraf etmesi, imanın gereklerinden birisidir. Kullara Allah'ın hücceti, peygamberler göndermekle, kitaplar

² Abdulkadir b. Abdulaziz, El'Camii Fi Taleb'il Ilmu's Şerif, 4/464

³ Mecmu'ul Fetava 12/478-479.

⁴ Raf'ul Melam, sy:114

⁵ Mecmu'ul Fetava 10/347 Ayrıca bkz: 21/634.

⁶ Mecmu'ul Fetava 20/280.

⁷ Mecmu'ul Fetava 19/225-226. Bir benzeri: 11/406.

⁸ Mecmu'ul Fetava 28/125-126.

⁹ Mecmu'ul Fetava 3/231 ve bkz: 3/354.

¹⁰ Mecmu'ul Fetava 20/252.

indirmekle ve bunların onlara ulaşması, onların da sonuçta bilgiyi elde etseler de etmeseler de fark etmeksizin, sırf ilmi elde etme imkanına sahip olmaları ile ikame edilmiş olur. Allah'ın emir ve nehiylerini **bilme imkanına sahip olup da, bunları talepte gerekeni yapmayarak bilgilenmeyen kimse** kendisine hüccet ikame edilmiş kimse hükmündedir."⁽¹¹⁾

"Ancak Rasul'ün sözünden başkası ile emir veya hükmetmez ya da Onun söylediğinden başkasını söylemez zannı ile bir tek kişinin sözünü veya hükmünü, ona itaatı veya onun rızasını öne geçiren ve onun görüşlerini bu anlayışla kabul eden kimse, **eğer bundan başkasına güç yetiremiyor ise** mazurdur. Ancak peygambere ulaşmaya **güç yetirebiliyor** veya tâbi olduğu kimseden bir başkasının mutlak olarak yahut sadece bazı şeylerde ondan daha iyi olduğunu biliyorsa ve buna rağmen rasule veya diğerinden daha iyi olan bu kimseye yönelmiyorsa, bu kimsenin durumundan korkulur ve bu kişi tehdite muhataptır."⁽¹²⁾

"Teklifle ilgili hükümler, **ilim elde etme imkan ve gücüne** göre değişiklik arzeder."⁽¹³⁾

"Kendisinin hidayette olduğunu zanneden ve sapıklıklarının kaynağı Rasul'ün getirmiş olduğu **vahiyden yüz çevirmek** olan benzeri kimseler, kendilerini hidayet üzere sansalar da mazur değildirler. Çünkü hidayet davetçisine uymaktan **yüz çevirmekle, ihmalde (tefrît) bulunarak** gerekeni yapmamışlardır. Bu durumda saptıkları taktirde, **ihmal ve yüz çevirme** nedeniyle sapmışlardır. Onların bu durumu, risaletin kendisine ulaşmamış olması ve buna ulaşmaktan **aciz olması** nedeniyle dalaletle düşen kimsenin durumuna terstir."⁽¹⁴⁾

"Nebi'nin şöyle dediği sahih olarak rivayet olunmuştur: ***-Kim bir sapıklığa çağırırsa, ona kendisine uyanların günahları miktarınca günah vardır. Ona uyanların günahlarından da hiç bir şey eksilmez.-*** Bu da göstermektedir ki; tâbi olanların küfrü, **sırf diğerlerine uyma** ve **taklitlerinden** dolaydır. Ancak burada, karışıklığı ortadan kaldıracak bir açıklamaya gerek vardır. Bu da; hakkı öğrenip bilme imkanına sahip olup da ondan yüz çeviren mukallid ile, herhangi bir şekilde bu imkandan yoksun olan kimse arasında fark olduğudur. Bahsettiğimiz bu her iki gurup da mevcuttur. **İlim elde etme imkanına sahip olup da yüz çeviren**, gerekeni yerine getirmemiş ve üzerine düşen vacibi terk etmiştir. Bu nedenle Allah katında bu kimsenin özü yoktur. Ancak herhangi bir şekilde ilim elde edemeyip, sormak ve öğrenmekten aciz olan kişiye gelince; bu da iki kısımdır: Birisi hidayeti isteyen, onu her şeye tercih eden, ona sevgi besleyen fakat hidayete ve onu aramaya, kendisine yol gösteren olmaması nedeniyle güç yetiremeyen kimsedir. Bu kimsenin hükmü, fetret dönemlerinde yaşayan ve davet kendisine ulaşmayan kişinin hükmü gibidir.

İkincisi, hidayeti istemeyip ondan yüz çevirendir. Bu kimse kendisinin üzerinde bulunduğu durumdan başkasını içinden geçirmeyendir. Birincisi şöyle der: Ey Rabbim; eğer üzerinde bulunduğum dinden daha hayırlı bir din olduğunu bilsem, elbette kendime onu din edinir ve üzerinde bulunduğumu terk ederdim. Ancak bundan başkasını bilmediğim gibi, bundan başkasına güç de yetiremiyorum. Benim gayretim ve bilgimin son noktası budur. İkincisi ise; üzerinde bulunduğu durumdan razıdır. Bir başka şeyi o duruma tercih etmez ve ondan başkasını da talep etmez. Onun aciz olması ile güç yetirebilir olması arasında fark yoktur.

Aslında bu iki örnekteki kişilerin her ikisi de acizdir. Fakat aralarında şöyle bir fark olmasından ötürü ikincisi birinciye kıyaslanmaz.: Birinci kişi, fetret döneminde dini arayıp, bulmayı başaramayan, bunun için imkanının elverdiği tüm çabayı sarfettikten sonra, acizlik ve bilgisizlik nedeniyle bundan vazgeçen kimse gibidir. İkincisi ise; **hiç istemeyen**, bundan **aciz** kalacak olsa

¹¹ Medaricu's-Salikîn: 1/239.

¹² Medaricu's-Salikîn 1/113.

¹³ İ'lâmu'l-Muvakkîl: 4/220.

¹⁴ Miftahu Dari's-Saâde: s:44.

bile, **dini hiç aramamış** ve şirki üzere ölmüş kimse gibidir. Dini bulmak isteyen aciz ile, bundan yüz çeviren aciz arasındaki fark da işte budur.”⁽¹⁵⁾

Alıntılardan anlaşılacağı üzere İbn-i Kayyım'da tereddütsüz olarak cehaletin mazurluluğunu ilmi elde etme imkan ve gücüne göre belirlemiştir. Hatta O'nun ifadelerinde bir nokta da vardır açıklığa kavuşan. Şayet kişi üzerindeki cehaleti gidermeye muktedir değilse bununla beraber içersinden bu cehaleti gidermeye dair bir sahih düşünce geçmiyor ise bu kişi de mazeretli değildir.

3- İbn- Hazm:

“Ancak, kişi sadece cehaleti ile ve bilgiden yoksun olması ile mazur olabilir. Kendisine Nebi'nin varlığı ulaşan kimse ise, yeryüzünün neresinde olursa olsun Onu araştırması kendisine farzdır. Eğer kendisine Nebi'nin uyarısı ulaşırsa, Onu tasdik ve Ona ittiba; kendisine gerekli olan dini **bilgileri talep etmek ve bunun için vatanından çıkmak** üzerine farzdır. **Eğer bunu yapmazsa; kafirliği, ateşte ebedi kalmayı ve Kur'an naslarında bildirilen azabı hak etmiş olur.**”⁽¹⁶⁾

“Nebi'nin *Sallallahu Aleyhi ve Sellem* ve Onun getirdiklerinin haberi kendisine ulaşan fakat kendisini ülkesinde bu konuda bilgilendirecek kimse bulamayan kişiye gelince, bu kimsenin gerçekleri araştırmak için bulunduğu yerden başka ülkelere çıkması üzerine farzdır. Çölde olup da orada dininin kurallarını kendisine öğretecek birisini bulamayan herkese, erkek olsun kadın olsun, dinlerini öğretecek bir fakihin bulunduğu yere yolculuk etmeleri yahut kendilerine dinlerini öğretecek bir fakih, bulundukları yere getirtmeleri farzdır. Şayet imam bu kimselerin durumunu biliyorsa, onlara hemen dinlerini öğretecek bir fakih göndermesi gerekir.”⁽¹⁷⁾

Görüleceği üzere İbn-i Hazm'da cehaletin mazeret olma halini ancak kişinin gerekli çabayı sarfettikten sonra ilme ulaşamaması esasına bağlamaktadır. Bununla beraber cahil kimse üzerine cehaletini gidermesi adına bütün gücünü kullanmasını şart koşturmaktadır.

4- Kâdî Şihabuddîn el-Kârâfî el-Mâlikî:

İbadetlerde unutmak kınanmaz, bilgisizlik kınanır. Rasulullah'ın (s.a.v) şu hadisine göre unutkan kimse kınanmamıştır:

“Ümetimden hata ve unutkanlık durumlarının ve ikrah altında yapılan şeyin sorumluluğu kaldırılmıştır.”

Ümmet, unutkanlık durumunda günahın kalktığı hususunda genel olarak icma etmişlerdir. Unutkanlık ile cehalet arasındaki birinci fark budur. İkinci farka gelince; unutkanlık kişinin elinde olmadan meydana gelen bir şeydir, ilimle kaldırılmasına imkan yoktur. Cehaletin ise ilimle ortadan kalkması mümkündür. İşte bu iki farkla, unutkanlık ve cehalet arasındaki fark da anlaşılmış olur.

Affedilen cehaletin tespitinde ölçü; cehaletin, genellikle **sakinmanın mümkün olmadığı türden** bir cehalet olmasıdır. **Sakinmanın mümkün ve kolay olduğu** cahillik ise affedilmemiştir. Şer'î kural, mükellefin **gidermesinin mümkün olduğu cehaletin**, cahil için bir bahane teşkil etmediğini göstermektedir. Allahu Teala yarattıklarına mesajlarını ileten peygamberler göndermiştir ve onlara, gönderdiklerini öğrenip bunlarla amel etmelerini vacip kılmıştır. Kim **öğrenmeyi ve ameli terk ederek cahil kalırsa**, iki vacibi terk etmesinden ötürü asi ve günahkar olmuş olur.”¹⁸

5- Ebu Hâmid El'Gazzâlî

“Bilmeksizin, herhangi bir günah ile hayır elde etmeyi amaçlayan kimse mazur değildir. Ancak **İslam'a yeni girmişse ve öğrenmek için zaman bulamamışsa** o zaman mazur sayılır.”⁽¹⁹⁾

¹⁵ Tarîku'l-Hicareyn; s: 412-412.

¹⁶ İbn Hazm, el-Faslu Fi'l-Milel ve'l-Ehvau ve'n-Nihal: 4/106.

¹⁷ İbn Hazm, el-İhkam: 5/118.

¹⁸ El-Furûk: 4/264.

¹⁹ İhyâu Ulûmî'd-Dîn: 4/389.

6- İbn Kudame el-Hanbelî:

"Zinanın haram olduğunu bilmeyen kimseye had uygulanmaz. Eğer zina eden kimse, haram olduğunu bilmediğini iddia ediyorsa ve **İslam'a yeni girmiş olmak, kırsal bir yerde yetişmek** gibi cahil olma ihtimalini gösteren bir durum mevcut ise, bu kimsenin cahillik iddiası kabul edilir. Çünkü doğru söylüyor olması mümkündür. Eğer bu kimse **Müslümanlar arasında yetişmiş** birisi yahut **ilim sahibi** birisi gibi, **böyle bir şeyin kendisine gizli kalması mümkün olmayacak** bir kimse ise, cehalet iddiası kabul edilmez."⁽²⁰⁾

8- Suyûti:

"Kimin cahillik iddiası kabul edilir ve kimin edilmez: **İnsanların çoğunluğunun, haramlığını bildiği şey hususunda** hiç kimsenin cahilliği kabul edilmez. Ancak **İslam'a yeni girmiş olmak** veya zinanın haramlığı, adam öldürmek, hırsızlık yapmak , içki içmek, namazda konuşmak, oruç esnasında yemek gibi bazı meselelerin bilinmediği **uzak kırsal bir bölgede yetişmiş olmak** gibi durumlar müstesnadır."⁽²¹⁾

9- İbn Hacer el-Heytemî:

"Bizce kişinin bulunduğu bölge; Müslümanlar'ın yanına gidip, onlardan dinini öğrenmeyi terk etmesinde herhangi bir ihmalin bulunduğu düşünülemeyecek şekilde, onların bulunduğu **bölgeden uzak** ise, yahut bu kimse **İslam'a yeni girmiş** birisi ise, cehaletinde mazurdur ve doğru olan kendisine öğretilir. Bundan sonra, yine önceki sözüne dönerse kafir olur. **İçinde bulunduğu durumu güzel gören** yahut **bundan hoşnut olan** kimse için de aynı şey söylenir."⁽²²⁾

10- Şeyh Muhammed ibn Abdilvehhab *Rahimehullah*:

"Bu meselede hala nasıl şüphe ediyorsunuz şaşılacak şey doğrusu. Halbuki ben size, defalarca anlattım ki; **İslam'a yeni girmiş** veya **uzakta çölde yetişmiş** olup kendisine hüccet ikame edilmemiş olan yahut cahilliği; sevgi ve nefret büyüğü gibi bilinmeyen kapalı bir mesele ile ilgili olan kimse, bunu öğreninceye dek tekfir edilmez. Ancak Allahu Teala'nın apaçık beyan ettiği, Kitabı'nda hükmünü muhkem şekilde açıkladığı **dinin asıllarına gelince; bu noktada Allah'ın hücceti Kur'an'dır; kime Kur'an ulaşmışsa, ona hüccet ulaşmıştır**."⁽²³⁾

"Onun, cehaletin mutlak olarak özür olduğunu ifade eden sözlerini bu sözü kayıtlar."⁽²⁴⁾

11- Şeyh Şenkîti:

"**Bilgi edinme gücüne sahip** olup da, **ihmalkar davranan** kimse ve **insanların görüşlerini, Allah'ın vahyinde bildirmiş olduğu şeylerin önünde tutan** kimse, mazeret sahibi olmayan kimsedir."⁽²⁵⁾

12- Şeyh Abdulazîz ibn Bâz:

Cehalet iddiası ve cehaletin özür sayılması meselesiyle ilgili bazı ayrıntılar bulunmaktadır. Cehalet herkes için özür değildir. İslam'ın getirmiş olduğu, Rasul'ün (s.a.v) insanlara **beyan ettiği, Allah'ın Kitabı'nın açıkça bildirdiği** ve **Müslümanlar arasında yaygın olan** şeylerde cehalet iddiası kabul olunmaz. Özellikle de bu, **akide ve dinin temelleri ile ilgili konularda** olursa. Allah Azze ve Celle Nebisi'ni *Aleyhissalatu Vesselam* insanlara dinlerini açıklasın ve ayrıntılarıyla öğretsin diye göndermiştir. Bundan ötürü O, apaçık tebliği ulaştırmış, ümmete dinlerinin hakikatini açıklamış, onlara herşeyin ayrıntılarını öğretmiş ve onları gecesini de gündüzü gibi olan, aydınlık bir yol üzere bırakmıştır. Hidayet ve nur Allah'ın Kitabı'nda mevcuttur. Böyleyken bazı insanlar, dinin kaçınılmaz

²⁰ El-Muğnî Mea's-Şerhi'l-Kebîr: 10/156.

²¹ Suyûti, el-Eşbâhu ve'n-Nazâir: s: 357-358. Bu söz metni ile birlikte, "el-Mevsûatu'l-Fıkhiyye: 14/230'da nakledilmiştir.

²² Ez-Zevâcir: 2/366.

²³ Ed-Dureru's-Seniyye Fi'l-Ecvibeti'n-Necdiyye: 8/90 ve 9728.

²⁴ Abdulkadir b. Abdulaziz, El'Camîu Fi Taleb'il Ilmu's Şerif, 4/464

²⁵ Şenkîti, Edvâu'l-Beyân: 7/554-555.

olarak bilinen meselelerinde (zarûrâtü dîniyye) ve insanlar arasında yaygın olarak bilinen konularda bile cehalet iddiasında bulunurlarsa bu hiç birisi kabul edilmez.

Bir kimse ne kadar da bilmediğini iddia etse; kabirlerin ve putların başında müşriklerin işlemiş oldukları, ölümlere dua etme, onlardan yardım isteme (istiane), onlara kurban kesme ve adakta bulunma yahut putlara, yıldızlara, ağaçlara, taşlara kurban kesme veya ölümlerden, putlardan, cinlerden, meleklerden yahut nebilerden şifa ve düşmana karşı yardım dileme fiillerinin tümü dinin kaçınılmaz olarak bilinen konularıdır. Çünkü bunların şirk olduğunu Allahu Teala Kitabı'nda açık seçik bildirmiş, Rasul'ü de beyan etmiştir.

Dinin asılları ile, akidenin asılları ile, İslam'ın erkanı ve açık haramlar ile ilgili şeylere gelince; bunlar hususunda hiç kimsenin cehaleti kabul edilmez. **Müslümanlar içerisinde bulunan** bir kimse, ben zinanın haram olduğunu bilmiyorum dese, hiçbir şekilde mazur kabul edilmez. Bilakis kendisine zina haddi uygulanır. Yahut bir kimse Müslümanlar arasında yaşayıp da içkinin haram olduğunu bilmediğini veya ana babaya isyanın haram olduğunu bilmediğini söylerse mazur görülmez. Bilakis dövülerek cezalandırılır ve terbiye edilir. Aynı şekilde bir kişi eşcinselliğin haram olduğunu bilmiyorum demekle mazur kabul edilmez. Çünkü tüm bunlar açık ve İslam tarafından tanımlanmış olup, Müslümanlarca bilinen şeylerdir.

Ancak **İslam'dan uzak bazı ülkelerde** yahut **çevresinde Müslümanlar'ın bulunmadığı** Afrika'nın uzak bölgelerinde bulunan kimsenin cehalet iddiası kabul edilebilir. Eğer kişi bu durumda ölürse, işi Allah'a kalmıştır. Hükümü, fetret döneminde yaşayanların hükümü gibidir. Doğru olan onların kıyamet günü imtihan edilecekleridir. Eğer gereken karşılığı verir ve itaat ederlerse cennete girerler, şayet karşı gelirlerse cehenneme girerler. Ancak Müslümanlar arasında bulunup da Allah'ı inkarın her çeşidini işleyen ve bilinen vacipleri terk eden kimseye gelince, bu kimse mazur değildir. Çünkü herşey apaçıktır ve elhamdulillah Müslümanlar mevcutturlar; namaz kılmakta, oruç tutmakta, hac etmekte, zinanın, içkinin, veya ana babaya isyanın haram olduğunu bilmektedirler. Tüm bunlar Müslümanlarca bilinen ve onlar arasında yaygın olan şeylerdir ve böyle bir durumda bilmemek iddiası geçersiz bir iddiadır."⁽²⁶⁾

"Cehalet için iki durum söz konusudur: Cehaletin özür olarak kabul edildiği durumlar ve özür olarak kabul edilmediği durumlar. Bir kimse küfür olan bir ameli, **Müslümanlar arasında yaşıyor** iken işlemiş, Allah'a şirk koşmuş ve Allah'tan başkasına ibadet etmişse; böyle bir kimse mazur değildir. Çünkü araştırıp öğrenmemesi sebebiyle **ihmkar davranmış** ve dini için gereği gibi düşünme ve araştırmada bulunmamıştır. Öyleyse; ölümler, ağaçlar, taşlar, putlar gibi , Allah'tan başka şeylere ibadet etmede, Allah'ın Dini'nden yüz çevirme ve ihmal sebebiyle, mazur değildir. **Dünyanın ücra bir köşesinde, İslam'dan uzak bir ülkede** yetişen kimse gibi risalet hücceti kendilerine ulaşmamış olan kimseler cahilliklerinden dolayı mazurdurlar."⁽²⁷⁾

13- Seyyid Kutub:

"Bilmediklerinden ötürüdür ki Allah'ın bu dosdoğru dinine uymamaktadırlar. Bu noktada hiçbir şey bilmeyen bir kimsenin, ne inanması beklenebilir, ne de gerekenleri yapması!.. **Dinin özünü ve gerçeğini** bilmeyen birtakım kimseleri, onlar da bu dine mensup diye nitelemek ne akla sığar, ne de realiteye! Bu tür kimseleri müslüman olarak niteleyip eksikliklerinin faturasını da bilgisizliklerine çıkarmak geçerli bir mazeret değildir. Zira **bilgisizlik ya da bilmemek, söz konusu niteliği taşıyabilmeyi anında engellemektedir**. Aslında bir şeye inanmak, o şeyi bilip öğrenmiş olmanın sonucudur... Akla da mantığa da uygun olanı budur. Bunun böyle olduğu zaten kendiliğinden apaçık ortadadır."⁽²⁸⁾

14- Ebu Basir Abd'ul Mun'im Mustafa Halime:

²⁶ İbn Bâz, Fetâvâ ve Tenbîhât: s: 239-242.

²⁷ Min Mecmûi Fetâvâ İbn Bâz, derleyen: Muhammed ibn Sa'd eş-Şuveyir: 4/26-27. Bu fetva, Suud Fetvâ Yayınevi'nin yayınlarından olan " Mecelletu'l-Buhûsi'l-İslâmiyye" sayı:25, s: 85-86'da mevcuttur.

²⁸ Seyyid Kutub, Fi'Zilâl'il Kur'an, 8/405

"Kişi İslam'a girmiş ancak tevhidin detayları hakkında **bilgiyi öğrenmekten aciz kalmış, aczini giderememiş, cehaletini kaldırmamışsa** bu kişi cehaleti sebebiyle tekfir edilemez. Ancak kişi, tevhide dair bilgiye ulaşabilecek konumda ise ya da öğrenmekten aciz değilse ve ya **dünya menfaatları** ve **lezzetinden** dolayı azalarını harekete geçirmiyorsa bu kişi için cehalet asla bir mazeret değildir."²⁹

15- Suud Devleti Daimî Fetva Kurulu'nun 4400 sayılı fetvası:

"Nebimiz Muhammed'in (s.a.v) risaletine ve şeriat olarak getirmiş olduğu diğer şeylere inanan her kim Allah'tan başka velilerden, kabirdekilerden yahut tarikat şeyhlerinden birine secde ederse; İslam'dan çıkan mürted, kafir ve ibadette Allah'a ortak koşan bir müşrik olduğu kabul edilir. Secde ederken şehadeti tekrarlasa bile durum değişmez. Çünkü Allah'tan başkasına secde edişi bu söylediği sözü geçersiz kılar. Ancak bu kişi, cehaletinden dolayı mazur sayılabilir. Kendisine hüccet ikame edilip doğrular bildirilir ve üç gün düşünüp tevbe etmesi için süre verilir. Eğer açıklandıktan sonra da, Allah'tan başkasına secde etmekte ısrar ederse riddetinden dolayı öldürülür. **Daha önce açıklama ve hüccet ikame etme, kişiye cezanın uygulanabilmesi içindir. Kafir olarak isimlendirilebilmesi için değildir. İşlediği fiilden dolayı kişi zaten kafir olarak isimlendirilir**"³⁰

Sonuç:

Yukarıda alıntıladığımız alimlerin sözlerinden açıkca anlaşılmaktadır ki cehalet gerçekten arızı bir hal olarak kişiler için bazı durumlarda mazerettir. Ancak önemle tekrarlamak gerekir ki, Allahu Teala insanoğlu üzerindeki cehaleti gidermek için rasuller göndermiş, kitaplar indirmiş, işin evvelinde İslam fitratı üzerine yaratarak sahih bilgiye ulaşma imkanı vermiştir. Bununla beraber elbette insanların sahih bilgi ile aralarında engeller olabilir. İşte İslam Hukukunda Cehalet kişilerin Allah'a yönelmeleri aşamasında, sahih olan bilgiye ulaşma noktasında üzerlerinde var olan engelleri def etmeleri kesinlikle mümkün değilse bir mazeret olarak görülmektedir. Cehalet ancak kişinin üzerindeki cehaleti giderme imkanının olmaması, def'i mümkün olmayan bir hastalığa tutulma, İslam'a yeni girmiş olması ve Müslümanlardan çok uzakta, kırsal bölgelerde bulunması halinde belki bir mazeret olabilir. Bununla beraber, kişi dinin asıllarından habersiz olmamalı, cehaletini giderme noktasında ihmalkar davranmamalıdır. Dinini öğrenmek için ilmin olduğu yere bir an önce hicret etmesi kendisine farzdır. İçinde bulunduğu halden hoşnut olan, bir rahatsızlık duymayan kimseler cehaleti sebebiyle özürlü değildir. Bununla beraber insanların görüşlerini Allah'ın vahyinden üstün tutan, şeytanın saptırmış olduğu kişileri taklid edenlerin cehaleti de mazur değildir.

İçinde yaşadığımız şu zaman ve şu toplumda Allah'ın kitabı ilk günkü gibi tazeliğini korumaktadır. Yine Allah'ın kitabının beyanı mahiyetinde Rasulullah (s.a.v)'in sünneti elimizin altında bulunmaktadır. 14 asır boyunca bu dinin mahiyetine dair yazılmış binlerce eser mevcuttur. Ayrıca Allah'ın dinini en net aslıyla, açık bir dille tebliğ eden Müslümanlar toplumun her köşesindedir. Bununla beraber içinde yaşadığımız toplum Allah'ın dininde çok uzak bir yaşam sergilemektedirler ve bu yaşamlarından da gayet memnun bir haldedirler. Üzerlerinde ki pisliği kaldırma adına zerre kadar bir çalışma altına girmemektedirler. Öyle ki bir çok kimse daha hayatında bir kere dahi Allah'ın kitabını açıp okumamıştır bile. Tüm bunlara rağmen içinde yaşadığımız şu toplumda kim cehaletin mazeret olduğunu iddia ederse o kişi ya çok cahil bir zorba ya da aklını kaybetmiş bir sefihtir. Kim de İslam alimlerinin bu şartlar altında cehaleti mazeret olarak gördüklerini iddia ederse o kişi de Allah'tan korkmayan bir müfteridir.

²⁹ Tevhidin Şartları, sy:39

³⁰ Abdullah ibn Kuud, Abdurrezzak Afifi, Abdulaziz ibn Bâz'ın fetvalarıdır.

İşte bu ikinci risalemiz cehalet heveslisi telefilere ve onların peşinden gidenlere açık bir uyarı ve hüccetimizdir. Bu kimselerin yapmaları gereken bir an önce cehalet hevesini bırakmalı, sahih İslam'ı öğrenmeli, dillerini rabbani alimlere iftira atmaktan korumak olmalıdır.³¹

Hiç şüphesiz bidayette ve nihayette hamd Alemlerin Rabbi Olan Allah'a mahsustur.

Murat GEZENLER

10 Şewwal 1425 – 23 Kasım 2004

KONYA

³¹ Bu çalışmanın hazırlanmasında Abdulkadir b. Abdulaziz'in, El'Camiu Fi Taleb'il Ilmu's Şerif isimli kitabından büyük ölçüde yararlanılmıştır.